

VOOR IEDER EEN EIGEN MARIA MAGDALENA?

De opening van de Maria Magdalena-tentoonstelling in Utrecht

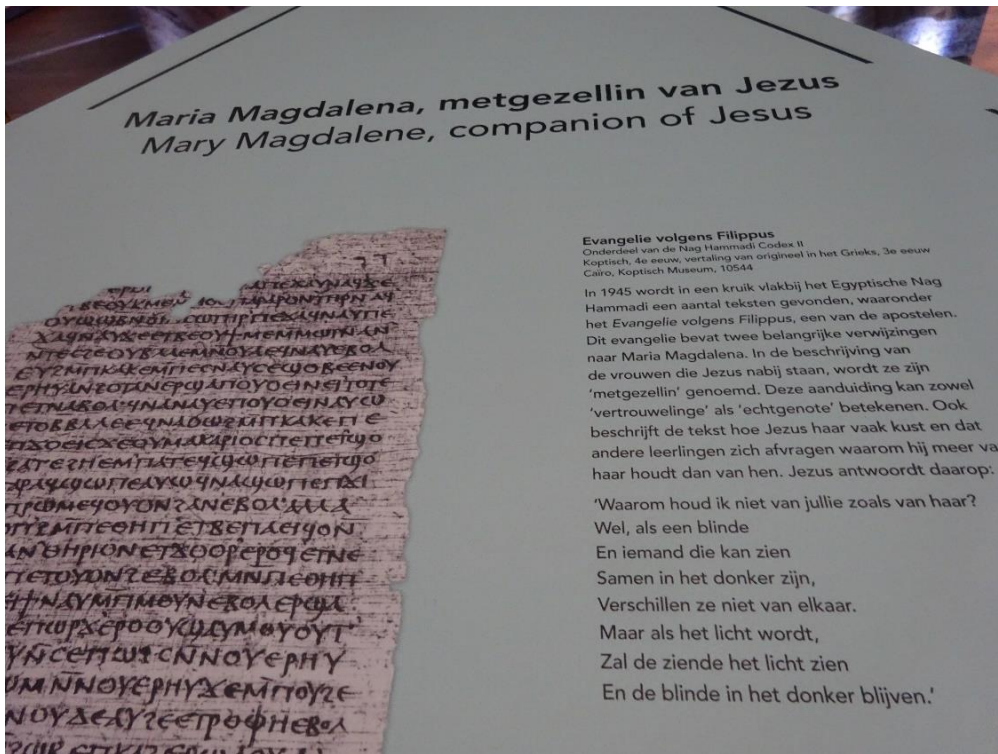
David LaChapelle, *Mary Magdalene Receives the Holy Spirit*, 2018 (Hij beeldt Kim Kardashian als Maria Magdalena af). Catalogus Museum Catharijneconvent, *Maria Magdalena . Kroongetuige, zondaar, feminist*, Zwolle, 2021, p. 95 afb. 59.

De opening. Donderdag 24 juni ben ik te gast bij de opening van de Maria Magdalena tentoonstelling in Museum Catharijneconvent. Het is ronduit een prachttentoonstelling met video's die werkelijk verdieping geven. Het pluspunt is dat Maria Magdalena eindelijk de aandacht krijgt die zij als apostel der apostelen verdient. Indrukwekkend zijn de creaties van moderne kunstenaars. Wat is er een werk verzet om deze tentoonstelling zo rijk en veelvormig samen te stellen. Karin Haanappel maakte een aansprekende film ter introductie, die je digitaal meevoert langs de zalen.

<https://www.youtube.com/watch?v=uD0IJIUkpRg>.

Maria Magdalena als zondares alom aanwezig. Toch ervaar ik ook in deze eerste kennismaking wat minpuntjes. De vele kunst in schilderijen en beelden komt als een soort vloedgolf over mij heen. Ik krijg 2000 jaar beeldvorming min of meer ongefilterd over mij heen gestort; en natuurlijk komen er ook tal van kunstwerken voorbij waarop Maria Magdalena in haar traditionele rol van boetvaardige zondares wordt afgebeeld; die ervaar ik als relikwieën of liever fossielen uit een patriarchale tijd die nu echt voorbij is.

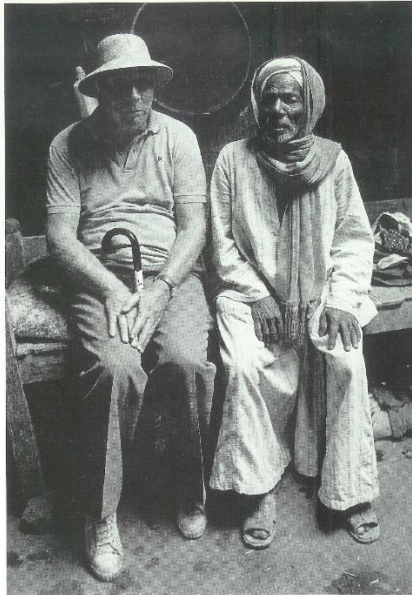
De reacties in de pers. Na de opening barst de aandacht in de pers los. Op 25 juni stuurt iemand mij een artikel uit het Reformatorisch Dagblad op met als kop: **'Maria Magdalena. De meest mysterieuze vrouw uit de bijbel'**. Op dinsdag 29 juni volgt een twee pagina groot artikel in TROUW met als kop **'Voor ieder een eigen Maria Magdalena'**. Beide aspecten worden benadrukt door conservator Lieke Wynia: het mysterieuze van Maria Magdalena én het feit dat dé Maria Magdalena niet bestaat. Je vindt deze postmoderne visie terug in zowel het tijdschrift *Maria Magdalena* als de tentoonstellingscatalogus getiteld *Maria Magdalena . Kroongetuige, zondaar, feminist*, Zwolle, 2021. Een kop op pagina 7 in het tijdschrift *Maria Magdalena* luidt: **'Hoe meer we van Maria Magdalena weten, hoe mysterieuzer ze wordt'**. Daar ben ik het niet mee eens. Voor mij geldt: hoe *meer* je over haar weet vanuit nieuw teruggevonden apocriefe bronnen, hoe *minder* mysterieus zij wordt. De tentoonstelling brengt vol in beeld hoe tal van kunstenaars, vroege maar ook moderne, zich onder andere laten inspireren door de zondige en berouwvolle Maria Magdalena, zie de genoemde catalogus op pagina 12.

Een paneel uit zaal 2 over de apocriefe teksten met een fragment uit het Evangelie van Filippus, waar Maria Magdalena, de metgezellin of 'companion' van Jezus wordt genoemd. Jezus houdt meer van haar dan van de andere leerlingen omdat hij haar als ziende beschouwt.

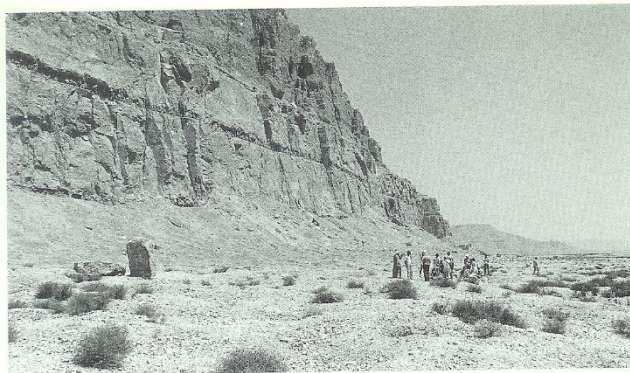
Conservator Lieke Wynia aan het woord. Op de tentoonstelling krijgen in zaal 1 de canonieke teksten aandacht. In zaal 2 volgen de apocriefe teksten. Lieke Wynia schrijft in het tijdschrift *Maria Magdalena* op pagina 4: "Er zijn de teksten uit het vroege christendom. Zij zijn ontstaan rond dezelfde tijd als de evangeliën, maar zijn lang verborgen geweest. Het grootste deel komt pas halverwege de twintigste eeuw aan het licht. In deze zogenoemde gnostische teksten wordt Maria Magdalena beschreven als goede verstaander van Jezus, als zijn favoriete leerling en verkondiger van zijn inzichten." En Lieke Wynia sluit deze paragraaf dan af met: "Op de vraag wie Maria Magdalena was en wat haar rol in het vroege christendom is geweest, geven ook deze teksten geen eenduidig antwoord."

De apocriefen. Hier ben ik het niet mee eens. Zij geven wél een eenduidig antwoord, namelijk dat MM geen boetvaardige zondares is maar een *spiritueel ingewijde*. De bekende apocriefen worden versterkt wanneer je daar het nieuwgevonden en apocriefe Evangelie van Miryam de Migdala uit 2010 naast legt. Deze tekst bevestigt dus eerdere informatie uit apocriefe vroegchristelijke teksten, teksten die door de kerkvaders tot kettters werden verklaard en daarom verborgen moesten worden. Ik constateer dat ook in het begin van de 21^e eeuw de diepte van deze apocriefe teksten (nog) niet doorgrond is. Het staat buiten kijf dat ook moderne kunstenaars juist door hun onbekendheid met dit apocriefe bronnenmateriaal blijven vasthouden aan het onjuiste beeld van Maria Magdalena als boetvaardige zondares. Nogmaals: dit is een visie die nergens in de apocriefe teksten voorkomt, maar berust op een vervormde en vervalste canonieke traditie! Ik wil Maria Magdalena aan de hand van apocriefe teksten rehabiliteren en wil daarom af van dat onjuiste en onzuivere en onware beeld dat haar heeft kleingemaakt.

Veertig jaar na de ontdekking maakt Gilles Quispel kennis met Muhammad Ali al-Sāmman: "Het doet mij groot genoegen met u kennis te maken".

Christine Quispel. Twee dagen later, die volgende zaterdag 26 juni, geef ik op een steenworp afstand van het museum een lezing voor de Graalbeweging. Tot mijn grote genoegen is de oudste dochter van Prof. dr. Gilles Quispel aanwezig, die mij de groeten doet van een van de andere vier Quispel-kinderen, Carolien. Op die lezing benadruk ik dat het apocriefe evangelie van Thomas en het apocriefe evangelie van Filippus mainstream moeten worden omdat zij de oer-leringen van Jezus de Nazorener verkondigen die nu in het nieuw teruggevonden evangelie van Maria Magdalena bevestigd en uitgewerkt worden.

De Jabal al-Tarīf vlakbij Hamra Dūm waar in december 1945 de 'Nag Hammadi-Bibliotheek' is ontdekt. De bibliotheek werd aangetroffen aan de voet van de rotswand bij een groot rotsblok, ongeveer in het midden van deze foto.

Beide teksten, Thomas en Filippus, zijn teruggevonden bibliotheek van Nag Hammadi; een collectie 52 van antieke geschriften die in de vierde eeuw in een kruik in het woestijnzand is weggestopt; de verzameling is in 1945 teruggevonden in Boven-Egypte door een boer die aan het ploegen was. De bestudering van de inhoud wordt Quispels levenswerk. Op de foto zie je hoe hij in de buurt van de vindplaats kennis maakt met de vinder.

Na afloop van de lezing komt Christine, die inmiddels sprekend op haar vader is gaan lijken, naar mij toe en zegt: "Je treedt in de voetsporen van mijn vader en zet zijn erfenis voort." Een groter compliment kun je mij niet geven. Want mét Maria Magdalena moeten ook de apocriefen gerehabiliteerd worden en ruimer in de openbaarheid komen. Waarom moesten zij eigenlijk verborgen/apocrief worden? Wat moest er verborgen worden?

Het eind van de tentoonstelling. Terug naar de openingsmiddag op donderdag 24 juni. Ik ben na de rondgang in de laatste zaal. Daar moet ik mijn muntje stoppen in een van de buizen, die aangeven welk beeld van Maria Magdalena ik mijzelf gevormd heb. Ik mag kiezen uit een bonte verzameling: krachtige vrouw, apostel der apostelen, spiritueel ingewijde, wonderdoener, bekeerde zondares, geliefde van Jezus en kroongetuige. Voor mijn ogen schuifelt een oudere heer, gebogen over zijn wandelstok de zaal binnen en deponeert zijn muntje in de buis van 'de bekeerde zondares'. De vele oudere maar ook moderne kunstwerken waarop dit thema in de tentoonstelling is uitgebeeld, hebben hun uitwerking op hem niet gemist. Zie hieronder het schilderij van De Boetvaardige Maria Magdalena van Caspar de Crayer (1613-1669) uit Antwerpen.

De Boetvaardige Maria Magdalena van Caspar de Crayer (1613-1669) uit Antwerpen.

De functie van een rijksmuseum. Ik begrijp dat de functie van een rijksmuseum is om een zo groot mogelijk en divers mogelijk publiek aan te spreken. De aanpak voor deze tentoonstelling zou je postmodern kunnen noemen. Alles is relatief en bevat een zekere subjectieve waarheid want dé waarheid bestaat niet. Je geeft een overzicht van de totale beeldvorming en vervolgens mag ieder het zelf uitzoeken want ieder heeft recht op eigen visie en beeldvorming. Je neemt als museum geen standpunt in en stoot niemand tegen het hoofd, een veilige route! Wel loop je het risico dat de geïnteresseerde bezoeker door de bomen het bos niet meer ziet. Je mist de kans om Maria Magdalena én de apocriefen te rehabiliteren, haar geschonden beeld te herstellen en te vernieuwen, om zodoende een nieuw 21e eeuws beeld neer te zetten dat past bij een nieuwe tijd en een nieuw millennium. En hoezeer ik de tentoonstelling over Maria Magdalena ook waardeer, dat lijkt mij een gemiste kans.

Annine van der Meer, juli 2021.